

Landelijke Jeugdmonitor

Niet-werkende jongeren in crisistijd

2/09

Centraal Bureau voor de Statistiek

Jeugd en Gezin

Landelijke Jeugdmonitor

Rapportage 3e kwartaal 2009

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar
1998/'99–2008/'09	= boekjaar enz., 1998/'99 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenkomt met de som van de getallen.

Colofon

De Landelijke Jeugdmonitor wordt samengesteld in opdracht van Jeugd en Gezin.

De gegevens zijn afkomstig van:

- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
- Dienst Justitiële Jeugdinstellingen (DJI)
- Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)
- Intomart GfK
- Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Justitie
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Jeugd en Gezin
- Rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu (RIVM)
- Rutgers Nisso Groep
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
- STIVORO
- TNO
- Trimbos-instituut
- UWV WERKbedrijf
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)

De uitvoering van de Landelijke Jeugdmonitor is in handen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Omslag-ontwerp:
TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen:
Infoservice Jeugd, telefoon (088) 570 75 75
(maandag–vrijdag, 09.00–17.00 uur) of via het contactformulier op
<http://www.landelijkejeugdmonitor.nl>

Copyright:
Centraal Bureau voor de Statistiek.

ISSN: 1876-181X

Niet-werkende jongeren in crisistijd

Doreen Ewalds (CBS)

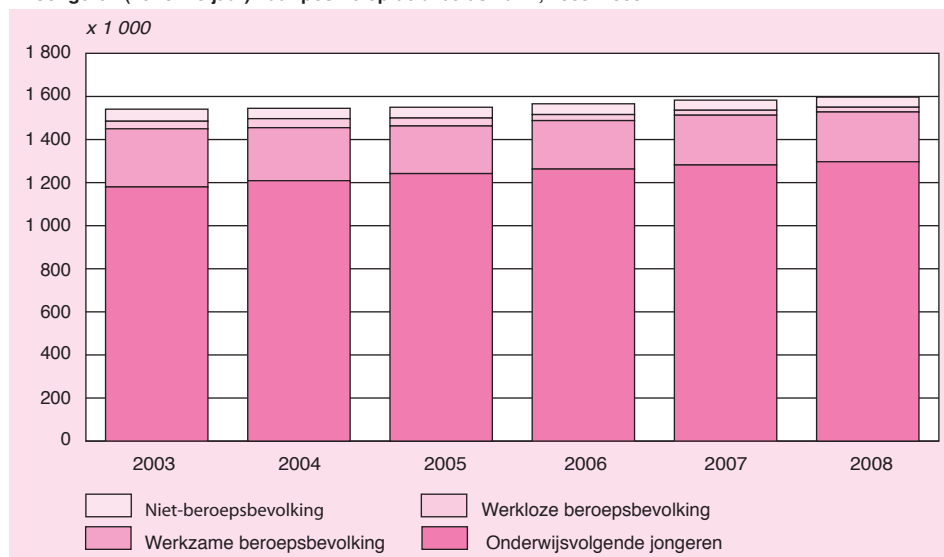
Tijdens de huidige economische crisis is het aantal jongeren dat aan de kant staat sterk gestegen. Zowel het aantal werkloze jongeren als het aantal niet-actieve jongeren is toegenomen gedurende 2009. Vooral jongens en jongeren zonder een startkwalificatie zijn relatief vaak niet aan het werk. Een deel van de werkloze jongeren is ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf voor hulp bij het vinden van een geschikte baan of een leertraject. Dit aantal lag begin 2009 iets hoger dan een jaar eerder.

Daarnaast is een deel van de niet-actieve jongeren afhankelijk van een Wajong-uitkering, in verband met arbeidsongeschiktheid. Dit aantal is toegenomen in 2008. Het kabinet wil de groeiende jeugdwerkloosheid tegengaan door middel van het Actieplan Jeugdwerkloosheid en het werkleerrecht.

Alle jongeren aan het werk of naar school

Alle jongeren moeten leren of werken. Dit is het uitgangspunt van de overheid om de jeugdwerkloosheid te bestrijden. In 2008 volgden 300 duizend jongeren van 15 tot 23 jaar geen onderwijs meer. Dit is 19 procent van alle jongeren van 15 tot 23 jaar. Binnen deze groep waren 231 duizend jongens en meisjes werkzaam. Dit betekent dat 69 duizend jongeren in 2008 geen baan hadden. Hiervan waren 22 duizend jongeren actief op zoek naar een baan en daarmee werkloos. De overige 47 duizend jongeren waren niet actief op zoek naar werk en behoren daarmee tot de niet-beroepsbevolking. Veruit het grootste deel (ruim 80 procent) van de 15 tot 23-jarigen volgde in 2008 een opleiding en de trend laat zien, dat sinds 2003 het aantal onderwijsvolgende jongeren geleidelijk stijgt.

1. Jongeren (15 tot 23 jaar) naar positie op de arbeidsmarkt, 2003–2008

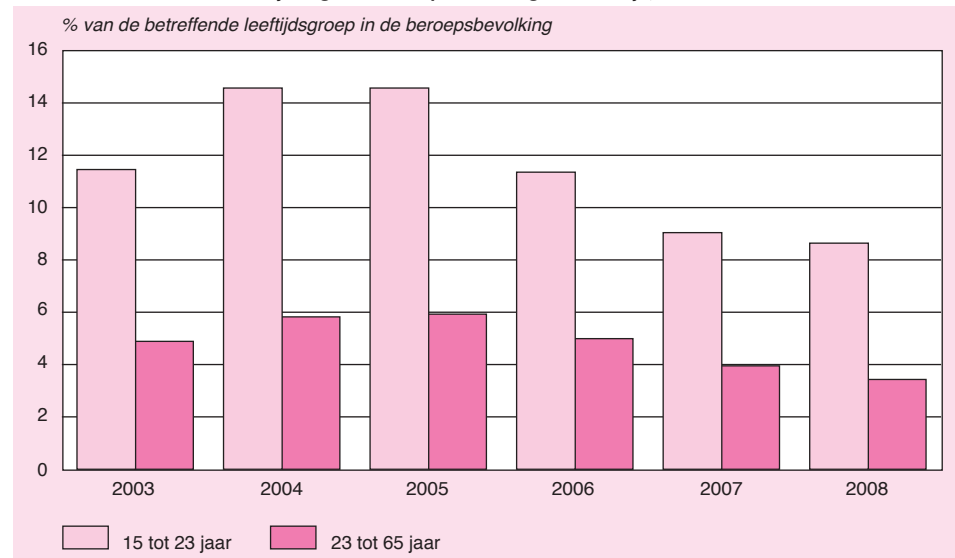
Bron: Landelijke jeugdmonitor, CBS-Enquête Beroepsbevolking.

Jeugdwerkloosheid sterk afhankelijk van conjunctuur

De werkloosheid onder jongeren van 15 tot 23 jaar die geen onderwijs meer volgen, laat een wisselend verloop zien door de jaren heen. Dit is onder meer het gevolg van veranderingen in het groeitempo van de economie. Door een verslechtering van de conjunctuur in 2001 is de jeugdwerkloosheid tijdens de eerste jaren van de 21ste eeuw gestegen tot bijna

15 procent in 2005. In de jaren erna daalde de werkloosheid tot 8,6 procent in 2008. Dit hangt samen met de hoogconjunctuur vanaf 2006. Ook de werkloosheid onder de beroepsbevolking van 23 tot 65 jaar is afhankelijk van wisselingen in de conjunctuur. In 2005 bedroeg de werkloosheid 5,7 procent onder personen van 23 tot 65 jaar, terwijl dit 3 jaar later nog maar 3,3 procent bedroeg. Hoewel de hele beroepsbevolking wordt geraakt door economische schommelingen, worden de jongeren altijd als eerste relatief hard getroffen. De economische crisis die is ontstaan in het derde kwartaal van 2008 leidt ook tot een hogere werkloosheid onder jongeren in de loop van 2009.

2. Werkloosheid niet-onderwijsvolgende beroepsbevolking naar leeftijd, 2003–2008

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Enquête Beroepsbevolking.

Snelle stijging jeugdwerkloosheid in één jaar tijd

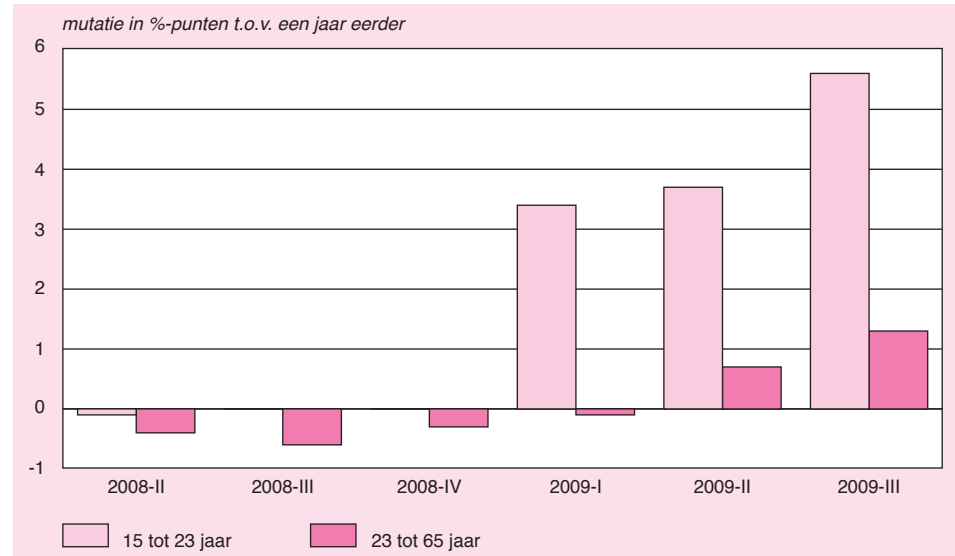
Tijdens de huidige economische krimp is de jeugdwerkloosheid flink opgelopen. In het derde kwartaal van 2008 was 8,3 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren van 15 tot 23 jaar werkloos. Dit betrof ruim 21 duizend jongeren. In het derde kwartaal van 2009 is de werkloosheid toegenomen naar 13,9 procent, wat overeen komt met ruim 32 duizend jongeren. Het percentage werkloze jongeren was in 2008 echter wel het laagste gedurende de periode 2003 tot en met 2008.

De sterk stijgende werkloosheid onder jongeren tijdens de huidige economische krimp wordt voor een deel veroorzaakt doordat veel jongeren een tijdelijk contract hebben. In tijden van verslechtering van de economie worden deze contracten minder vaak verlengd. Daarnaast wordt het voor nieuw toetredende jongeren moeilijker om een baan te vinden na het afronden van hun opleiding. Jongeren vinden dan moeilijk werk omdat ze nog geen werkervaring hebben. De werkloosheidscijfers onder de beroepsbevolking van 23 tot 65 jaar zijn lager en nemen minder snel toe. In het derde kwartaal van 2008 was 2,9 procent van deze groep werkloos. In het derde kwartaal van 2009 is dit percentage opgelopen naar 4,2 procent.

Werkloosheid vooral gestegen onder jongens

Vooraf jongens ondervonden het afgelopen jaar de gevolgen van de economische crisis. Van het derde kwartaal van 2008 naar het derde kwartaal van 2009 is de werkloosheid onder 15 tot 23-jarige niet-onderwijsvolgende jongens bijna verdubbeld van 8,4 procent naar 15,8 procent. In diezelfde periode nam het werkloosheidspercentage onder 15 tot 23-jarige niet-onderwijsvolgende meisjes maar met 2,1 procentpunten toe, tot 11,6 procent in het derde kwartaal van 2009. Hiermee is het werkloosheidspercentage van meisjes

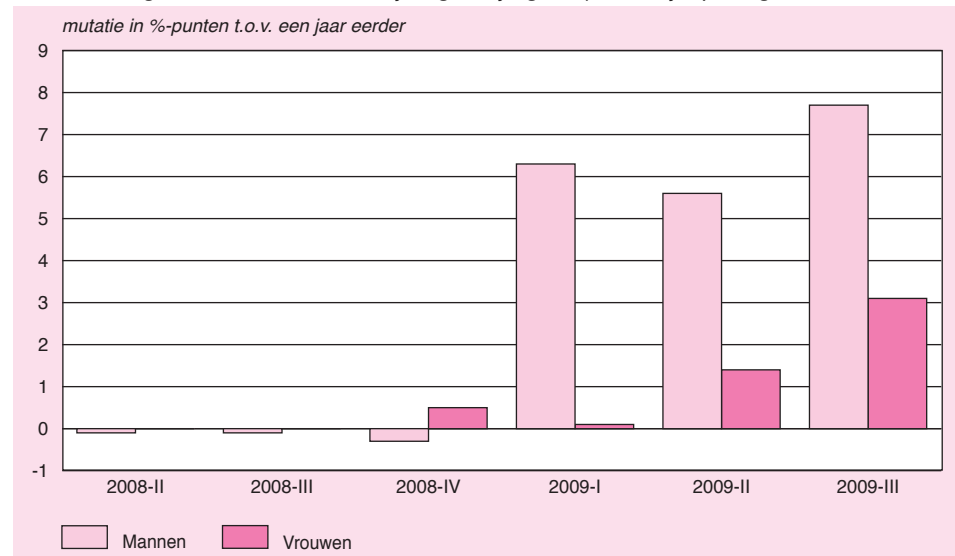
3. Ontwikkeling werkloosheid niet-onderwijsvolgende beroepsbevolking naar leeftijd

Bron: CBS-Enquête Beroepsbevolking.

zelfs onder die van jongens komen te liggen. Dit verschil in ontwikkeling komt waarschijnlijk doordat jongens vaker binnen conjunctuurgevoelige sectoren werkzaam zijn, zoals de industrie, de ICT, de bouw en het transport. Meisjes zijn vaker werkzaam binnen sectoren die minder gevoelig zijn voor conjuncturele schommelingen, zoals de overheid, het onderwijs en de zorg (Kösters et al, 2009).

4. Ontwikkeling werkloosheid niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar) naar geslacht

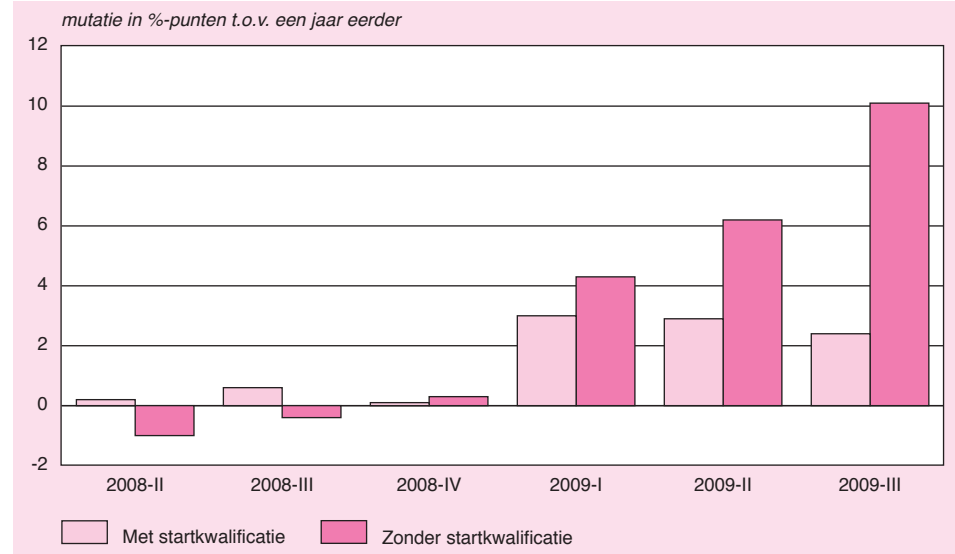
Bron: CBS-Enquête Beroepsbevolking.

Met startkwalificatie minder stijging werkloosheid

Jongeren met een startkwalificatie vinden vaker een baan, in vergelijking met jongeren zonder een startkwalificatie. Voortijdige schoolverlaters, zoals de groep jongeren zonder startkwalificatie ook wel wordt genoemd, hebben meestal geen opleiding gevolgd die goed aansluit bij beschikbare banen op de arbeidsmarkt. Tijdens het afgelopen jaar is het aandeel werkloze jongeren van 15 tot 23 jaar zonder een startkwalificatie sterk opgelopen. In het derde kwartaal van 2009 was 20,9 procent (ruim 18 duizend) van de jongeren in deze groep werkloos, terwijl dit aandeel in het derde kwartaal van 2008 nog maar 11 procent bedroeg. Onder jongeren met een startkwalificatie lag de werkloosheid in het derde kwartaal van 2009 op maar 9,0 procent (ruim 12 duizend jongeren). Dat is slechts 2,7 procent-

punten hoger dan in het derde kwartaal van 2008. De werkloosheid binnen deze groep is in 2009 wel gestegen ten opzichte van 2008, maar de stijging nam in de verschillende kwartalen van 2009 zelfs weer een beetje af. De stijging van de werkloosheid onder de jongeren die geen geschikt diploma hebben, nam in de eerste drie kwartalen van 2009 nog juist flink toe.

5. Ontwikkeling werkloosheid niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar) naar startkwalificatie

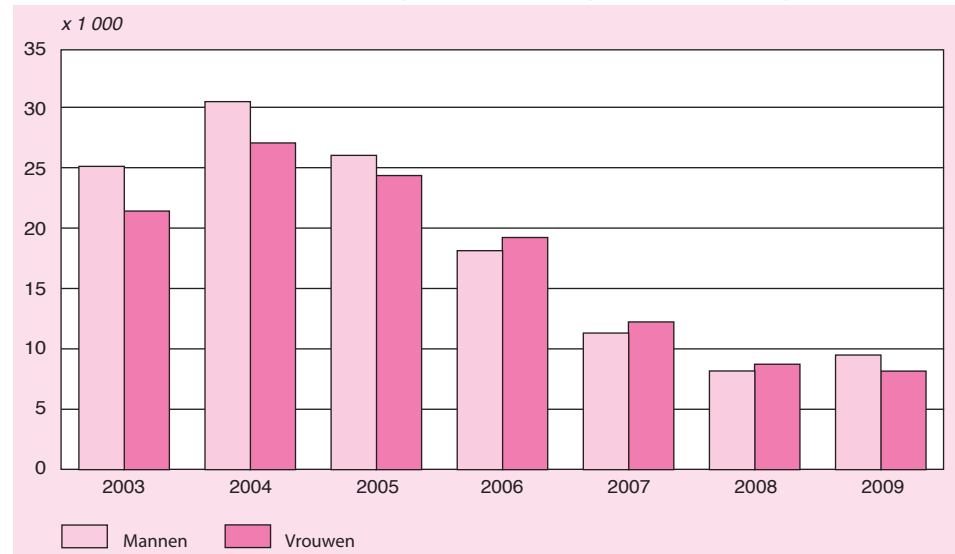

Bron: CBS-Enquête Beroepsbevolking.

Aantal inschrijvingen UWV WERKbedrijf gedaald

Werkloze jongeren kunnen zich inschrijven bij het UWV WERKbedrijf. Deze voorziening helpt jongeren bij het vinden van een baan of een leerplek. Het is echter niet verplicht voor werkloze jongeren om zich in te schrijven. Op 15 januari 2001 stonden ruim 46 duizend jongeren van 15 tot 23 jaar ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf. Dit aantal is gedurende de jaren erna toegenomen tot ruim 57 duizend jongeren op 15 januari 2004. Daarna nam het af tot ongeveer 17 duizend inschrijvingen op 15 januari 2008. Op 15 januari 2009 lag het aantal inschrijvingen weer iets hoger, op bijna 18 duizend. De conjunctuur speelt deels een rol in deze ontwikkeling. Gezien de huidige economische ontwikkeling is te verwachten dat meer jongeren zich zullen aanmelden bij het UWV WERKbedrijf. Of dit daadwerkelijk zo is, moet echter nog blijken uit de cijfers van 2010.

6. Niet-werkende werkzoekenden (15 tot 23 jaar) ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf naar geslacht

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, UWV WERKbedrijf, CBS-bewerking.

Door de jaren heen staan ongeveer evenveel jongens als meisjes ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf. Toch bestaat de groep ingeschrevenen in tijden van veel werkloosheid meer uit jongens, terwijl tijdens perioden van weinig werkloosheid iets meer meisjes staan ingeschreven.

Lang niet iedere werkloze meldt zich aan bij het UWV WERKbedrijf. In 2008 stond ongeveer 10 procent van de werkloze jongeren van 15 tot 23 jaar ingeschreven. Dit wordt waarschijnlijk deels veroorzaakt doordat jongeren verwachten niet lang werkloos te zijn en zich daarom niet inschrijven.

Een op de zes niet-onderwijsvolgende jongeren is ook niet actief op de arbeidsmarkt

Naast de niet-werkende werkzoekenden zijn er ook jongeren die niet werken of leren en daarnaast ook niet op zoek zijn naar een baan. Deze jongeren behoren niet tot de beroepsbevolking en worden aangeduid als niet actieve jongeren. Redenen hiervoor zijn onder meer zorgtaken, het volgen van niet-regulier onderwijs en arbeidsongeschiktheid.

In 2008 was binnen de groep jongeren van 15 tot 23 jaar die geen onderwijs meer volgden ongeveer 16 procent niet actief. Dit percentage is toegenomen tijdens de huidige economische crisis. Van 49 duizend jongeren (15,9 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren) in het derde kwartaal van 2008, tot bijna 58 duizend (19,9 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren) in het derde kwartaal van 2009. De zorg voor een gezin of huishouden is de voornaamste reden dat het percentage niet-onderwijsvolgende meisjes dat niet actief is doorgaans hoger is dan bij de jongens. Hoewel dit ook in 2009 nog aan de orde is, zijn het vooral de jongens die bijdragen aan de absolute en relatieve toename. In het derde kwartaal van 2008 behoorde 13,3 procent van de niet-onderwijsvolgende jongens tussen de 15 en 23 jaar tot de niet-beroepsbevolking. In het derde kwartaal van 2009 was dit opgelopen naar 18,9 procent. In diezelfde periode nam het percentage onder de 15 tot 23-jarige meisjes in de niet-beroepsbevolking maar met 2,3 procentpunten toe, tot 21,1 procent in het derde kwartaal van 2009. Een van de redenen waarom jongens tijdens de huidige crisis vaker in de niet-beroepsbevolking komen in vergelijking met economische betere tijden, is dat ze vaker van plan zijn om later in het jaar een opleiding te gaan volgen en daarom geen werk meer zoeken.

Steeds meer jongeren met een Wajong-uitkering

Arbeidsongeschikte jongeren kunnen in aanmerking komen voor een Wajong-uitkering (zie kader). Van 2000 tot 2008 is het aantal jongeren van 18 tot 25 jaar met een Wajong-uitkering verdubbeld. In 2000 ontvingen ruim 24 duizend jongeren van 18 tot 25 jaar een Wajong-uitkering, tegenover ruim 49 duizend jongeren in 2008. Hierbij gaat het vooral om jongeren met een psychische of verstandelijke handicap en minder om jongeren met een lichamelijke handicap. De sterke toename in het aantal Wajongers wordt deels veroorzaakt door wijzigingen in de wetgeving rondom andere arbeidsongeschiktheidsregelingen en bijstandsuitkeringen. Zo heeft bijvoorbeeld de invoering van de WWB in 2004 er toe geleid, dat gemeenten hun bijstandsbestanden zijn gaan screenen op potentiële jonggehandicapten. Een groot deel van deze groep is vervolgens doorgestroomd naar de Wajong (Stoutjesdijk et al, 2007). Andere oorzaken van de toename van Wajongers zijn een verbetering in de diagnostiek van bepaalde aandoeningen en de grotere bekendheid van de Wajong door veranderingen in de organisatie rondom jonggehandicapten (Suijker, 2007).

Wajong

De Wajong (Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten) is een voorziening die ervoor zorgt dat arbeidsongeschikte jongeren een inkomen op minimum-niveau krijgen. Jongeren komen in aanmerking voor deze uitkering als ze voor hun 17e verjaardag al (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt zijn. Daarnaast komen ook jongeren die voor hun 30e verjaardag arbeidsongeschikt worden en in het jaar daarvoor ten minste zes maanden studerend waren, hiervoor in aanmerking.

Maatregelen van de overheid

Om jongeren van 15 tot 27 jaar aan een baan te helpen heeft het kabinet per 1 oktober 2009 het actieplan Jeugdwerkloosheid opgesteld. In dit plan wordt gekozen voor een regionale aanpak, waarbij het creëren van een grotere arbeidsmarkt voor jongeren centraal staat. Hierbij is de samenwerking tussen gemeenten, onderwijs, UWV en sociale partners erg belangrijk. Tevens is per 1 oktober 2009 de Wet investeren in jongeren (WIJ) ingevoerd. Gemeenten zijn verplicht om jongeren van 18 tot 27 jaar die zich voor een uitkering melden bij een gemeente en die niet leren of werken een werkleeraanbod te doen. Dit kunnen banen, stages, ervaringsplaatsen of leeraanboden zijn. Alle jongeren van 18 tot 27 jaar die een bijstandsuitkering aanvragen, komen voor dit werkleerrecht in aanmerking (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2008).

Volgens het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Jeugd en Gezin moet er ook meer aandacht komen voor kwetsbare groepen, waaronder Wajongers. Vanaf 2010 zal de groep jongeren met een Wajong-uitkering meer ondersteuning krijgen bij het vinden en houden van een reguliere baan (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 2007). Ook voor de Wajongers geldt namelijk dat zij in principe moeten leren of werken.

Lijst van gebruikte begrippen

Arbeidsongeschikt

Situatie waarin iemand verkeert als hij of zij door ziekte of gebrek een belemmering ondervindt bij het verkrijgen of verrichten van arbeid.

Arbeidsongeschiktheidsuitkering

Uitkeringen in het kader van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) (opgevolgd door de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) in 2005), de wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) en de wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ).

Beroepsbevolking

Personen die ten minste 12 uur per week werken, of werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste 12 uur per week gaan werken, verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste 12 uur per week te vinden. In deze rapportage wordt steeds gekeken naar de beroepsbevolking van 15 tot 23 jaar.

Bijstandsuitkering

De bijstandsuitkering is een maandelijkse uitkering voor de kosten van levensonderhoud in het kader van de Wet werk en bijstand (WWB). Een bijstandsuitkering is bedoeld voor mensen zonder of met een laag inkomen en geen of een laag eigen vermogen.

Startkwalificatie

Een persoon heeft een startkwalificatie met ten minste een afgeronde havo- of vwo-opleiding, of een basisberoepsopleiding (mbo niveau 2).

Voortijdig schoolverlaters

Iemand die het (bekostigd) onderwijs heeft verlaten en niet in het bezit is van een startkwalificatie. Het aantal voortijdig schoolverlaters in Nederland kan op twee manieren worden benaderd, namelijk vanuit het totale volume of vanuit de nieuwe aanwas.

Het totale volume is het totaal aantal personen zonder startkwalificatie in Nederland. Dit aantal is ontleend aan de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De uitkomsten van de EBB zijn gebaseerd op een steekproef van ongeveer 90 000 personen onder de Nederlandse bevolking van 15 tot 65 jaar. De nieuwe aanwas is het aantal personen dat in een bepaald schooljaar het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie. Dit aantal is gebaseerd op onderwijsregistraties. Aan de hand van de directe door- en uitstroom tussen twee opeenvolgende schooljaren binnen het door de overheid bekostigde onderwijs en het bezit van startkwalificerende diploma's wordt het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (de nieuwe aanwas) bepaald. Bij het afbakenen van de groep voortijdig schoolverlaters wordt dikwijls een leeftijdsgrens aangehouden. Bij de Europese doelstelling om het voortijdig schoolverlaten terug te dringen (m.b.t. het totale volume), wordt uitgegaan van jongeren van 18 tot 25 jaar. Bij de Nederlandse beleidsdoelstellingen (m.b.t. de nieuwe aanwas) wordt uitgegaan van de groep 12 tot 23-jarigen.

Wajong

Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten.

Werkloze beroepsbevolking

Personen die geen werk hebben of werk voor minder dan twaalf uur per week, die actief op zoek zijn naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week en die daarvoor direct beschikbaar zijn. In deze rapportage wordt steeds gekeken naar niet schoolgaande jongeren van 15 tot 23 jaar.

Literatuur en geraadpleegde websites

Kösters, L., Boer, P. den (2009). Jeugdwerkloosheid flink opgelopen. In: Webmagazine. Den Haag/Heerlen: CBS.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2008). Wet investeren in jongeren: voorstel van wet en memorie van toelichting. Den Haag: Ministerie van SZW (elektronische versie).

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2007). Meedoen zonder beperkingen: meer participatiemogelijkheden voor jonggehandicapten. Den Haag: Ministerie van SZW (elektronische versie).

Centraal Bureau voor de Statistiek en Jeugd en Gezin (2009). Jaarrapport 2009 Landelijke Jeugdmonitor. Den Haag/Heerlen: CBS.

CBS: <http://www.cbs.nl>

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: <http://www.szw.nl>

Jeugd en Gezin: <http://www.jeugdengezin.nl>

UWV WERKbedrijf: <http://www.werk.nl>

Stoutjesdijk, M, Berendsen, E. (2007) De groei van de Wajonginstroom. Een onderzoeksrapport in het kader van het dossieronderzoek Wajong 2007. UWV (elektronische versie).

Suijker, F.W. (2007) Verdubbeling van de instroom in de Wajong: oorzaken en beleids-opties. CPB Document (elektronische versie).